

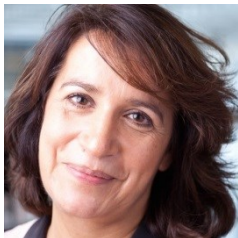
Een robuuste basis onder de Sustainable Development Goals

Er zijn serieuze maatschappelijke transities nodig op het gebied van energie en klimaat, voedselvoorziening en circulaire economie, mobiliteit en leefbare steden. Deze transities zijn urgent: 2030 is morgen!

Voor veel van deze transities is duurzaam gebruik en beheer van bodem, water en land een essentieel onderdeel. Dit leidt tot extra druk op land en het systeem. Kan meervoudig land-en systeemgebruik hierbij helpen? Wat zijn de grenzen van het systeem en wat vraagt dit aan afstemming, samenwerking en management?

Dit was het onderwerp van een directeurenbijeenkomst op initiatief van het Elaine Alwayn en Lilian van den Aarsen van het Ministerie van IenW, Hugo von Meijenfeldt, de Nationaal Coördinator Sustainable Development Goals (SDGs) en RWS en het Initiatief Bewust Bodemgebruik op 6 november jl.

Onder leiding van bodemambassadeur Felix Rottenberg werd met de initiatiefnemers het doel van de bijeenkomst neergezet. Waar moeten we het juist niet over hebben en dreigt het altijd over te gaan? Volgens Lilian en Elaine moet het niet gaan over ieders precieze rol en verantwoordelijkheid, maar juist over de

wijze waarop nieuwe vormen van samenwerking van de grond kunnen komen. Volgens Hugo zou het niet moeten gaan over "dit doen we al", maar juist over de vraag "hoe kunnen we komen tot mainstream duurzaam handelen?". Wel zou het moeten gaan over het feit dat dossiers via de land- en bodemgebruik met elkaar verbonden zijn, zoals

landbouw, klimaat en bodemdaling, maar ook de voetafdruk die we daardoor mondiaal zetten. (Boer Piet IJzendoorn geeft aan dat ook nationaal de voetafdruk groot is). Door samen met stakeholders doelen te stellen en op te trekken zijn voor dit meervoudig gebruik (zowel van de boven- als de ondergrond) oplossingen te vinden. Tom Smit (vice voorzitter Cie M.e.r.) geeft aan dat in de plan MER STRONG wel potenties worden aangegeven, maar dat vooralsnog geen keuzes worden gemaakt, noch wordt aangegeven hoe de keuzes zullen worden gemaakt. ZLTO'r Hendrik Hoeksema geeft aan dat grondeigendom in de landbouw verandert. Wie is straks de stakeholder? Een gemeenschap of een verzekeringsmaatschappij? Elaine geeft aan dat de plan MER nog verder uitgewerkt moet worden en dat ze samen met Landbouw werkt aan een bodemstrategie.

De korte termijn van politiek en de verkokering die met de nieuwe ministeries opnieuw dreigt is een lastige hobbel. Lilian merkt op dat het erom gaat de korte en lange termijn met elkaar te verbinden. Dit vraagt om initiatieven met resultaat op korte termijn die toewerken naar lange termijn oplossingen. Goede voorbeelden waar we op kunnen bouwen zijn er volgens Elaine en Lilian ook, de wijze waarop stakeholders samenwerken in bijvoorbeeld het Deltaprogramma. Hugo geeft aan om met maatschappelijke partijen in gesprek te gaan en hen in te zetten om aan de politiek te rapporteren.

Hans Mommaas van het Planbureau voor de Leefomgeving gaat in op de urgentie van duurzaam landgebruik en -herstel van bodemdiensten, mondiaal en nationaal. Hij geeft aan dat het een worsteling is om dit onderwerp te adresseren, het onderwerp is cross sectoraal en vele stakeholders zijn betrokken. Hij geeft aan dat het helpt om te laten zien waar bodem en landgebruik terugkomen in maatschappelijke opgaven.

Hans laat zien dat land- en systeemgebruik in Nederland intensief is en tegelijkertijd alleen mogelijk is door import van grondstoffen, en daarmee wederom land en systeem, uit het buitenland. Om die druk in het buitenland te verkleinen is nog intensiever gebruik van grond in Nederland nodig. Nu is het grootste deel van de Nederlandse grond in agrarisch gebruik. Infrastructuur en bebouwing verkleinen dit areaal rap. Marc Pruijn

programmameerder Circulaire Economie bij IenW gaat nog een stap verder. Hij geeft aan dat bodem alleen in de transitieagenda Voedsel in het hart staat. In de overige 4 agenda's zou land- en bodemgebruik een prominenter plaats moeten krijgen als we nationaal (grond)stoffenketens sluitend willen maken.

Valt er ook te leren van het energie- of klimaatakkoord? Hier heeft weliswaar een versimpeling plaatsgevonden door te communiceren over CO2 emissie, maar daarmee is tegelijkertijd een helder te communiceren boodschap mogelijk geworden. Ook voor bodem kan koolstof een middel zijn voor communicatie. Dit kan helaas niet eendimensionaal plaatsvinden, maar moet op gebiedsniveau plaatsvinden. Immers zandgronden gedragen zich heel anders dan veenbodems.

Willem Ferwerda van Commonland laat zien hoe handen en voeten zijn te geven aan bodemherstel in de praktijk aan de hand van een gedegenereerd gebied in Spanje ter grootte van de provincie Noord Brabant. Kenmerkend is het starten met de sociale en economische wensen, geen jargon maar "wat is de droom van mensen?". Op basis van een kanseninventarisatie en langdurig (financieel) commitment (>20 jaar) met toegewijde stakeholders in een gebied wordt een duurzaam landgebruik ontwikkeld. Het gaat hierbij om lange termijn programma's en niet om een korte termijn project. Van Spanje naar Nederland en de veenweideproblematiek. Ook hier is een programma nodig om te komen tot lange termijnoplossingen. Er is behoefte aan "koolstofboeren" die werken aan landbouw waarbij organisch stof wordt vastgelegd en herstel van de koolstofkringloop ingezet. Dit draagt bij aan biodiversiteit maar ook aan andere diensten in het gebied, zoals klimaatadaptatie en -mitigatie. Lilian geeft aan dat ook hier duidelijk wordt hoe aan lange termijn opgaven is bij te dragen door op korte termijn te laten zien wat al werkt. Bodemambassadeur Birgitta Kramer van Vitens geeft aan dat niet alleen in de veengebieden, maar ook op de zandgronden werken aan een organische stof balans belangrijk is en vraagt om samenwerking tussen stakeholders.

Emeritus hoogleraar Bodemkunde en aanjager van de discussie over bodem onder de SDGs Johan Bouma brengt de highlights nog eens over het voetlicht. Een nuttig en goed getimede bijeenkomst. SDGs maken een aantal lastige opgaven hanteerbaar. Veel ecosystemen vragen om herstel, ook in blijvend bij te dragen aan maatschappelijke opgaven. Dit vraagt om interdisciplinaire samenwerking en businessmodellen, inclusief het waarderen van ecosysteemdiensten. Landgebruik en daarmee het bodem- en watersysteem staat centraal, dit is immers het potentieel voor het realiseren van transitie's.

De opkomst en de verscheidenheid van de deelnemers aan de bijeenkomst benadrukt het belang van en de behoefte aan een discussie over duurzaam landgebruik in relatie tot de transitieopgaven en de rol van het natuurlijk systeem hierin. Dit vraagt om een zogenaamde "concerted action" waarbij de partijen elk hun verantwoordelijkheid nemen om dit verder te brengen. Daarbij is het van belang om nu korte termijn acties te realiseren die tegelijkertijd bijdragen aan langere termijn doelen. Daarvoor zijn betrokken en enthousiaste mensen nodig die in een gebied aan de slag gaan. Verschillende deelnemers hebben ter plekke verder kennis gemaakt en vervolgspraken gepland. De deelnemers hebben zich uitgesproken om op zoek te gaan naar een gemeenschappelijke taal om het belang van land en systeembeheer uit te dragen. De klimaatwereld spreekt over CO2, kan dit voor land en bodem organisch stof zijn? Het Initiatief Bewust Bodemgebruik biedt aan om een voorzet te maken om met partijen in een gebied een lange termijn businesscase te ontwikkelen gericht op meervoudig landgebruik in relatie tot de transitieagenda's. Dit wordt ingebracht in de Innovatie Expo 2018. Hiervoor wordt in het voorjaar een bijeenkomst georganiseerd met de aanwezigen en bodemambassadeurs om de discussie over de inbreng van het natuurlijk systeem voort te zetten en richting te geven aan de verbinding van de transitie's door landgebruik en beheer. Hierbij wordt de verbinding gelegd met de dialoog die het Initiatief al is gestart over eigentijds grondeigendom.

13 november 2017

Co Molenaar, Margot de Cleen, Sarah Wildeboer en Marco Vergeer

Contact: margot.de.cleen@rws.nl; marco.vergeer@rhdhv.com

Website: www.bewustbodemgebruik.nl